

Kalėdos — džiaugsmo šventė

KUN. V. RIMŠELIS, MIC

Kristaus užgimimo minėjimas liturgijoje pirmąsias prasidėjo Šiaurės Amerikoje. Išlikusi yra homilija apie Kristaus užgimimą, pasakyta Optato Numidijoje apie 383 metus. Kalėdų šventė buvo pradėta švęsti Milane šv. Ambrozijaus vyskupavimo metais. Vysk. Ambrozijus mirė 397m. Rytų Bažnyčios tikintieji Kalėdas šventė sausio 6 d. Gregorijus Nazijanzietis Kalėdų pamokslą sakė Konstantinopolyje gruodžio 25 d. 380 m. Vėliau jis save laikė Kalėdų šventės įkūrėju. Palestinoje iki 7 šimtmečio Kalėdos buvo švenčiamos sausio 6 d., kai jau visas krikščioniškasis pasaulis buvo priėmęs Kristaus užgimimą gruodžio 25 d.

Bažnyčios istorikai nesutaria, kokiais metais ir kokią dieną Kristus gimęs. Šv. Lukas Evangelijoje labai gražiai ir aiškiai aprašo Kristaus užgimimo laiką. „Anomis dienomis išėjo cesorius Augustas įsakymas surašyti visus valstybės gyventojus. Toks pirmasis surašymas buvo padarytas Kvirinui valdant Siriją. Taigi visi keliau pasirašyti kiekvienas savo miestą. Taip pat ir Juozapas ėjo iš Galilėjos miesto Nazareto į Dovydo miestą, vadinamą Betliejumi, nes buvo kilęs iš Dovydo namų ir giminės. Jis turėjo užsirašyti kartu su savo sužadėtine Marija, kuri buvo nėščia. Jiems tenai esant, prisiartinio metas gimdyti, ir ji pagimdė savo pirmąjį sūnų, suvystę jį vystyklais ir paguldė edžioje, nes jiems nebuvo vietos užėjoje“ (Lk.2,1-7). Taigi Kristaus užgimimo metai yra tie patys, kuriais cesorius Augustas išleido įsakymą surašyti visus valstybės gyventojus.

Kaip ten bebūtų su Kristaus užgimimo data, visi krikščionys su džiaugsmu priėmė Kalėdų šventę. Samoningai ar nesamoningai krikščionys Kristaus užgimimą rėša su Dievo Sūnaus įsikūnijimu. Dievo kūrybos įsikūnijimas yra pati didžioji paslaptis. Del šitos paslapties įvyko angelų sukilimas prieš Dievą. Jiems buvo apreiškta, kad Dievo Sūnus laikų pilnybėje taps žmogumi, kurį reikės garbinti kaip patį Dievą, nes jis bus Dievas su žmogaus prigimtimi. Liuciferis, šviesos nešėjas, sukurstė didelę daugybę savo pasekėjų angelų. Jie sukilo prieš tokią Dievo kūrybą ir atsisakė tokį Dievą garbinti. Šv. Mykolas Arkangetas ir jo pasekėjai kovojo prieš Liuciferį su šūkiu „kas kaip Dievas!“. Liuciferis ir jo pasekėjai tapo ištremti iš dangaus buveinių. Viešpats Jėzus trumpai yra išsireiškęs apie blogųjų dvasių ištėmimą: „Maciau šėtoną, kaip žaibą krįtantį iš dangaus“ (Lk. 10,18).

Taigi ir dvasios, piktosios ir gerosios, visi angelai dangių laukė įsikūnijusio Dievo atėjimo. Danguis angelai garbino vaikėlį Jėzų kaip patį Dievą, gimusį prakartėlėje. „Ūmai atsirado gausi dangaus kariuomenė. Ji garbino Dievą, giedodama

ma „Garbė Dievui aukštybėse, o žemėje ramybė jo mylimiems žmonėms!“ (Lk. 2,13-14).

Mums sunku įsivaizduoti su kokių piktumų ir pašėlimų piktosios dvasios sutiko įsikūnijusio Dievo užgimimą. Iš šėtono gundymų mes galime įsivaizduoti, su kokiomis pinklėmis piktosios dvasios Dievo Sūnui bandė atkeršyti. Jos sugundė visą tautą prieš Viešpatį Jėzų. Jos įkvėpė piktiejiems žmonėms didžiausiomis kančiomis Jėzų nukankinti. Liuciferis Dievui atkeršijo, kai su jo pagalba Kristus mirė ant kryžiaus. Bet Dievo išmintis yra didesnė už visų angelų ir piktųjų dvasių išmintį. Per Kristaus mirtį ant kryžiaus visa žmonija tapo atpirkta.

Šiandien mes zinome, kas mums gimė Betliejuje prieš du tūkstančius metų. Tas Jėzus šaltoje prakartėlėje yra nuo amžių Dievo planuose numatytas, kai buvo nutarta Dievo Sūnui įsikūnyti ir tapti žmogumi. Del to įsikūnijimo visas pasaulis yra sukurtas. Kalėdų šventėse garbinamas vaikelis yra tas, „per kurį visas atsirado, ir be jo nieko neatsirado, kas tik yra atsiradę“ (Jn.1,3). „Jame sutverta visa, kas danguje ir žemėje, kas regima ir kas neregima, ar sostai, ar viešpatystės, ar kunigaikštystės, ar valdžios — visa sutverta per jį ir jam“ (Kol.1,16). Taigi tas bejėgis kūdikis yra viso pasaulio sukūrėjas. Apie tai niekas nežinojo, kai Jis gimė Betliejuje, išskyrus Jo Motiną ir Šv. Juozapą.

Dievas gyvena neprieinamoje šviesoje. Per įsikūnijimą Jis tapo prieinamas ir artimas visiems, kaip ir visi kiti vaikai. Tiems, kurie laukė Mesijo ateinant iš karalių ar kunigaikščių rūmų, Jis ir dabar nėra žinomas ir yra nepriimtinas. Jau tik iš Viešpaties užgimimo matome, kad Dievas atėjo į mūsų pasaulį patirti vargano žmogaus gyvenimo. Jis nerodo dieviškos visagalybės. Kai Erodas ieškojo Jėzuliuko nužudyti, tai Jo Motina ir Šv. Juozapas iškeliavo su juo į tremtį — į Egiptą.

Ten Jis buvo globojamas berniukų ir vargšų žmonių. Šv. Juozapas gavo staliaus darbą. Motina turėjo visą laiką prižiūrėti savo Sūnelį. Jėzulis laukdavo Juozapo pareinant iš darbo, nes jis vis ką nors parnešdavo. Vaikelis Jėzus labai džiaugėsi, kai gaudavo obuolį ar kokį kitą vaisių. Juozapas Jam padirbdavo žaisliukų. Turbūt ir angelai stebėdavo, ką tas vaikas veikia ir kaip žaidžia. Sakoma, kad Juozapas padirbo Jam keletą avinėlių. Kai Jėzuliui išdygo pirmieji dantukai, tai Jis tiems avinėliams ausytes apgraužė. Taigi Jis augo kaip ir kiti vaikai, nerodydamas savo visagalybės. Tik kai užaugo, Jis pradėjo daryti stebuklus, nes Jis buvo gailestingumo ir meilės Dievas ir Žmogus.

Kalėdų šventė yra džiaugsmo šventė. Dievo Sūnus atėjo į pasaulį jo atnaujinti ir mus paruošti amžinam gyvenimui.

Iš ciklo „Vilniaus gatvių vaikai“

PAGLOSTYK DAR KARTĄ

Paglostyk dar kartą,
teta Alma,
šaukto mano galvą
ir veidą,

kaip tada
per Velykas...

Tavo šiltą delną
jaučiu ir šandien,—

sako, pakviesi mus —
visus gatvių vaikus —
našlaičius,
pamestinukus,
ligonius

į naujus namus, —

gal nereikės daugiau miegoti
squatryne,
arba po tiltu...

NĖRA TAIP LIŪDNA

Nėra taip liūdna man
Vilniuje: —
važinėja balti Mercedesai,
parduotuvų languose
žaislai,
blizgučiai...

Nėra taip liūdna man
Vilniuje,
po to, kai teta Alma
davė saldinių,
dovanėlių,
šoko su mumis
ir dainavo...

BĖKITE, VAIKAI!

Bėkite greičiau,
vaikai,
dalina Kalėdoms dolerius
daktaras

JULIJA ŠVABAITĖ

Iš Amerikos!

Aš jau gavau keturis,
bet neužtenka, —
mano draugas serga, neateis...

Tai aš iš kito šono: —
Po o o o n a s!.. —

Gal nepažins manęs?

Dar norėčiau paklausti,
kodėl negyja
mano kojų pirštai,
kruvini ir nušalę...

Bet jis jau praėjo,
nulenkęs galvą
ir visai nesiukočiamas...

BALTA SESELĖ

Balta seselė
paėmė už rankos: —
— einam!..

O aš nepaliksiu Murzos, —
jai pasakiau,
norėjau pabėgti,
bet jos ranka buvo stipri: —
— judu abu murzai, —
juokėsi
ir nusivedė.

Didelėje salėje
prie bažnyčios
mūsų Kalėdos!
Žiba eglutė,
prakartėlė,
aukšti stalai, lekštes,
šaukštai, samčiai...
Kvepia karšti lašiniuočiai.

O ji tik juokiasi ir klausia:
— kurgi tas Murzius,
ar nepabėgo?..

Amžinas Kalėdų priminimas

„Pradžioje buvo Žodis. Tas Žodis buvo pas Dievą, ir Žodis tapo kūnu ir gyvenimo tarp mūsų“ (Jono 1:1, 14). Šitie didingi Jono Evangelijos žodžiai suteikia Betliejui kosminę perspektyvą ir skelbia svarbiausią tiesą apie Dievą. Tiesa yra šita: Dievas yra mūsų tarpe mirtingame žmoguje.

Dažnai mes klausiami: koks yra Dievas? Kas glūdi pasaulio gelmėje? Kas yra visatos širdyje? Mes, aišku, negalime žinoti viską apie viską, bet šita mums yra žinoma Kalėdų įvykyje su užtikrinimu: Dievas davė mums Save Patį, siųsdamas Savo Sūnų Jėzų į mūsų pasaulį. Dievas, kuris sukūrė dangų ir žemę, tiek mylėjo mus, kad atėjo į mūsų tarpą tokiu būdu, kokiame mes Jį galime iš tikrųjų priimti — kaip vienas iš mūsų. Toks Dievas mums yra artimas, mumis rūpinantis, mus mylintis, mus pažįstantis.

Šiose Kalėdose padarykime vietos mums šitokiam įžvalgiui: ateidamas pas mus Jėzus gimimu, Dievas parodė Savo išvaduojantį humarą. Ar tai nepaprasta, nuostabu ir netikėtina, kad pasaulyje, kuris pilnas aukštuomenės pretenzijų, ekonominių gėrybių ir materialinių patogumų, Dievas pasirinko ateiti pas mus tvarte tarp gyvulių, prie piešenių, prie Marijos ir Juozapo ir viso, giedančių dangaus angelų, choro? Lyg Dievas sakytų mums: jūs esate prisiršę prie netikrų vertybių. Meilė, bet tvirtai Jis kumstelėja į mūsų pretenzijas ir pristato mums Savo Didžiausią Dovaną savitu būdu.

„Žodis tapo kūnu ir gyveno tarp mūsų“. Reikšmingas skliautas gaubia nuolankų Viešpaties Jėzaus gimimą: tarpe visų gyvenimo pasikeitimų pastovi ir nesikeičianti ašis, kuria mes galime amžinai pasitikėti, yra štai kas — Dievas yra mums malonus. Jo malonė yra nesikeičiantis dalykas, kuri svaresnė ir didingesnė, negu mes ją sugebame įsivaizduoti.

Šiandien Betliejus guli kovos lauke tarp izraelitų ir palestiniečių. Pasirašyta taikos sutartis yra trapi ir nepastoviai vykdoma. Šalis yra daugelio konfliktų kovos, kuri daug aukų jau yra pareikalavusi, laukas. Bet Kristaus Gimimo bažnyčia, seniausia visame pasaulyje, tebestovi kaip nesikeičiančios, geros ir džiaugsmingos naujienos simbolis. Naujienos, kurią pasaulis pirmą kartą išgirdo netoli esančiuose piemenėlių laukuose. Bažnyčios pastatas, kuriame man teko prieš keletą metų lankytis, yra senoviškas. Po šita bažnyčia Kodikis Jėzus užgimė edžioje uoloje, prie kurios prieiti reikia gerokai pasilenkti, tuo išreiškiant pagarbą Tam, kuris čia atėjo pasaulin.

Metai po metų, šimtmetis po šimtmečio šventovė tebestovi. Jos varpai gaudžia kiekvieną Kalėdų metu, kviesdami žmones ateiti su tikėjimu prie anų žemų gročių, prisiminti ir pagarbinti Taikos Kunigaikštį. Atejęs pasaulin, Mesijas Kristus kartą sakė: „Aš esu

kelias, tiesa ir gyvenimas“. Pamąstykite, ką tai reiškia mūsų bendruomenės problemoms, kurias vengiame spręsti. Seimų iširimas šiame krašte padaro didelę žalą jauniems ir seniems. Ją visi patiria, ypač švenčių metu. Psichologas tvirtina, kad didžiausia priežastis nusikalstamumams ir narkotikams kyla iš suirusių šeimų vaikų pyktio. AIDS epidemija nusineša ne tik vyrus ir moteris, bet kartu palieka jų vaikus našlaičiais. Gautas laiškas iš vienos organizacijos iškėlė rūpestį apie moralę žiniasklaidoje — televizijoje, radijuje, kompaktiniame diske. Laiško rūpestis buvo protestuoti prieš populiarios dainos žodžius, jau puse milijono tiražo išplatintus, pilnus šiukšlių, kuriuos net nedera viešai paskaityti. Tačiau jau pusės milijono jaunuolių sielos maitinamos tokiom šiukšlėmis.

Jėzus Kristus mums nurodo geresnį kelią. Jis Pats yra mūsų geresnis kelias, išvedantis jaunos ir senus iš mūsų aplinkoje siaučiančios moralinės dykumos. Jėzus Kristus yra Dievo amžinasis priminimas, kad Jo malonė „moko mus atsisakyti bedievystės ir pasaulio aistrų, ir kad mes santariai, teisingai ir maldingai gyventume šiame pasaulyje, laukdami palaimintos vilties ir mūsų didžiojo Dievo bei Gelbėtojo Kristaus Jėzaus šlovės apreiškimo, kuris atidavė save už mus, kad išpirktų mus iš visokių nedorbių ir suburtų sau nuskaitintą tautą, uolia geriams darbams“ (Titui 2:11-14). Čia mums yra tikro džiaugsmo priminimas, Žodis tapęs kūnu, gyvenantis mūsų tarpe ir veikiantis už mus.

Šią Kalėdų dieną priimkite širdin malonaus Dievo apsiųstą — Žodį, kuris tapo žmogum ir gyveno tarpe mūsų. Užgimęs Kristus mums užtikrina, kad nesikeičianti pastovi Dievo malonė yra tvirtas inkaras visuose mūsų gyvenimo pasikeitimuose. Jame mes zinome, kad pasaulio širdies gėlmėse glūdi pasigailintis Dievas, kuris pažįsta mus vardu. Su mumis visados esantis Kristus yra mūsų kelrodis per šio besibaigiančio šimtmečio moralės džiungles. Dekui Dievui, kad Jis yra paskutinis Žodis mūsų triukšmingame pasaulyje.

Kokią didžią nuostabią dovaną Dievas yra mums davęs Kristuje! Tai dovana ne vien šiai Kalėdų dienai, bet visoms mūsų dienoms — ir ypatingai mūsų paskutinei dienai. Kada per Jo malonę mes išvysime Jį veidas į veidą, mes sužinosime ne vien tik, kodėl angelai taip džiaugsmingai giedoja patį pirmą Kalėdų naktį. Mes tada įjungsim savo balsus į aną amžiną giesmę, kuri amžinai išaukštins Dievo šlovę ir ramybę. Įgėdamiesi tos amžinos giesmės, mes galime ją jau šandien pratintis giedoti: „Garbė Dievui aukštybėse, o žemėje ramybė Jo mylimiems žmonėms“ (Luko 2:14).

Hansas Dumpys
Lietuvių evangelikų
liuteronų vyskupas išėjivai

BALYS AUGINAS

KALĖDOS SPALVOTAM RYŠULY

Tarp kaspinų ir popieriaus dėžių,
Tarp surištų spalvotų popierielių
Viskas viliojančiai gražu,
Bet kur dangaus Didžioji dovana?
Kokiam spalvotam ryšuly,
Suraišiotas Tu pasleptas guli,
O dieviškas mums gimęs Kūdikėli?

Kai švenčiame Tavo gimimą vėlei,
Prisipažinkime — užmiršom prakartę
Ir pirmenybę skiriam Poinsetta gelei
Ir dirbtinų eglių mums šiandien gana —
Tik kur dangaus Didžioji dovana?
Ir kur pradingo džiaugsmas piemenėlių,
Išvydus stebuklingą žvaigždę danguje?
Kai buvome ir mes linksmi su ja?

Nūnai už pinigą Kalėdas nusipirkę
Mes švenčiame jas jau prieš adventą —
Ir lakstom vilkdami dėses ir pirkia
Ir žiburelius uždegam, kad sielų būtų šventa...
Nejaugi tapome pagony,
Jei daiktą emė garbint žmonės?

Bet aš Kalėdų naktį vėl sugrįšiu
Ten į vaikystę, kur malda
Ir kur gaivino širdį piemenėlių mišios —
Nereikia man spalvotų kaspinų, dėžių,
Nei tų eglių žibantų, gražių,
Nes Tu, o gimęs Kūdikėli esi mums dovana
Ir mano širdžiai to gana!

Tik aš liūdžiu: — kokiam spalvotam ryšuly
Tu vienišas, suraišiotas guli? —

Jeigu matytume pasaulį atviru, pilnu nuostabos vaikučio žvilgsniu... Nuotr. Indrės T. Čiulienės

VARIS IR BANKAI

VYTAS VOLERTAS

Mūsų kiemai nugaromis remiasi. Paslaptį išlaikyti negalime, nes vieni kitus matome iš visų pusių. Pagaliau — kokios paslaptys gali būti su Žeruliu?

Tiesa, kiemų ribą žymi du krūmeliai. Anksti pavasarį jie žiedais pamuoja, bet greitai apsnūsta, vos vos išlaikydami ant šakų sausros apkepintus lapelius. Bet krūmelių pavėsy, tiesiai iš jų šaknų, prasiplošia aukštos piktžolės ir švytruoja visą vasarėlę.

— Tavo bijūnai, — šaiposi žmona. — Apravėk, švariau atrodys. Kiekviena nereikalinga šaknelė naikina žemės gyvybę. O ji ribota. Tausokime, kad mums nepristigtų.

Neraunu, nes vasarą tarp krūmo šakų ir piktžolių žiopi paukšteliai sukrėvė lizdą. Jei sukrėvė vieną vasarą, gal sukraus ir kitą. O dėl žemės gyvybės... Man jos užteks, nes jau pensininkas esu. Nestokos ir žmonai. Ji yra porą metų už mane vyresnė. Tik vis nuogastauja: ar mums užteks to, ar užteks ano.

Paukštelius saugojome abu kaimynai. Žerulis ganiuoja kates iš savo kiemo pusės, o aš — iš savo. Tačiau atriėdė nedidelę audrėlę ir vėjas pabėrė iš lizdo visus keturis kiaušinėlius, melsvus, su rudais taškeliu. Gamta sutriukino mūsų draugų, nekaltų paukštelį, triušį ir ateities planus. Net stipriausios rankos nepajėgia likimo suvaldyti. Tai ką apie paukštelius.

Kokios gali būti paslaptys su Žeruliu, nei geru, nei blogu, nei ypatingai sumaniu, nesugebėjusiu net nuo piktos nelaimės apsaugoti vargūnų paukščiukų? O paslaptys... Jomis reikia tik tada apsupti, kai norima aplinkinius priversti daug spėlioti, kalbėti ir galvoti. Žerulis galvoja tik apie save. Nerūpi jam žmonės, gražūs ir blogi orai, geros ir piktos dvasios, šventos ir paprastos dienos. Jei pensininkas Žerulis nemiega, tai arba šliaužioja, arba sėdi. Kas rūpesčiai nevargina galvos, tokiu smegenys yra tyri kaip šaltinės drebuciai.

Kai jis atsikraustė, gaudindavau jį žiūrėdamas. Lėtai slampinėdavo vienišius po savo kiemą ir, aišku, nieko nematydavo. Artimo gailėstis iššaukia migrenas, sužadina artritą, atveda nemigą. Nemiga

pakirto ir mano kantrybę. Neiškęs sušukau Žeruliu per tuos krūmelius:

— Ateikite, susipažinsime!
— Jei daviau žodį, tai ateisiu, — atsiliėpė ir atėjo, pradėdamas mano gyvenime naują laikotarpį. Kai su atsilankiusiu svečiu prisėdau po ąžuoliuku, kurį rūpesčiai ir skausmai gražiai išauginau, ir Žerulis nepamiršdavo. Į jį, už krūmelių stypčiojanti, negalėdavau abejingai žiūrėti. Dilgindavo sąžinė, tas artimo gailėstis. Pasišaukdavau varguolį, sąžiningai įpildavau gėrimo tiek pat, kaip ir svečiui, kalbindavau.

Palengva, be jokių mano pastangų, sklėdėsi Žerulio asmenybė. Jei tingiai kreipdavau į atsilankiusį svečią, artimą bičiulį, kad ir labai paprastu klausimėliu, pavyzdžiui, kodėl jis šiandien pavargęs, atrodo, Žerulis vikriai šokdavo už svečią atsakinėti, nors jį būtų sutikęs pirmą kartą.

— Dabar tokie orai, nei šilta, nei šalta. O plaučius tvindo drėgmė.

Gal ir orai, gal ir laikai kalti, pagalvodavau. Kai plaučiuose skalduoja drėgmė, kai pabrango bulvės (jas pirkdavu žmona, dėl kainos aš neketėdavau), nėra ko šaipytis. Bet ne apie Žerulio nuovargį teiravausi. Kartais nemokame savo veido išskaityti, taip kaip Žerulis išpėjo mano svečio nuotaiką?

Bičiuliui mane užklausus, ar namus supantioje pievelėje jau baigiau pavasarinę ruošą, Žeruliui net seilių lašeliai papurkšdavo iš burnos, man dar nesusipėjus prasizioti.

— Kalkės išbarstė prieš mėnesį, — skubėdavo dėstyti Žerulis, — neseniai pasėjo sėklas ir patrėšė. Sunaudojau tris maišus po penkiasdešimt svarų.

Pašėlo! Trašų išbarstiau vos du maišelius. Skaičius buvo visai nesvarbu, bet kodėl jis advokato? Už save galima kalbėti tik apmokamam melaigui. Žerulio nesamdžiau, jam tik rodziau gailėstingumą, o jis man užtaupė lūpas. Aš ir pats turėdavau gudrybių sukaupęs, kurias norėdavau atskleisti, ir štai atsirado kažkoks mano išminties garsintuvas. Todėl lioviausi rodyti jam ženklus, kad ateitų pasisvečiuoti. Dabar vienam, dviems ar keliems pažistamiems atsilankius, į Žerulį, savo kieme įvairias individualias rikiutes vykdančių, nekreipiu dėmesio. Taip man liepia savausaus jausmas. Neprašytas žodis dažnai yra skaudesnis už ignoravimą.

Iš pradžių jausdavau labai nepatogiai. Yra atšiauru nematyti žmogaus, kai tas trokšta būti matomas. Bet, apsirikau, o Žeruliui net apsiprasti nereikėjo. Po savo gyvenimo filosofija jis turėjo supylę tvirtą pamatą: jei veltui atėjo nauda, džiaukis; jei nepasieksi jos, ką beveiksi... Svarbu, kad nepatirtum jokių išlaidų. Kiekvienas nuostolis yra žmogaus moralės prieša.

Nepaisant mano pasikeitusios nuotaikos, kaimynystė išliko. Nors žmona kartais išsitarėdavo, kokią aš randu kalbą su tuo urvininku. Kalbos neieškojau. Žeruliui prirėkdavau tai šio, tai to ir kalba atsiradavo. Pavyzdžiui, kartą žengė į mano kiemą ir paprašė:

— Dažnai į miestelį važinėji. Atiduok šį laišką pašte.

— Juk pašto ženklų nėra, —

apžiūrėjęs tariu.

— Tu pats pašto ženklų turi. Paimk vieną ir užklijuok. Dėl tokio nieko laiką gaisinsiu...

Kitąkart prisigretins didesniu reikalu:

— Ar negalėtum mane iki Prekybos centro pavezėti?

— O tavo automobilis? Kam jį laikai be naudos?

— Paliksiu aikštėje, išilauš koks vaikigalis ir nuvažiuos, — Žerulio aiškinimai visada būdavo lengvai suprantami.

— Tai ir mano gali pavogti.

— Žinoma, gali. Nesėkau, kad negali. Bet tavasis yra kitoks. Mano sportiškas, greitai akis traukia.

— Sportiškas? Juokus, kaimyne, dėstai. Pigus Fordo vėžimėlis ir sportiškas... Eik jau eik, nesišaipek iš manęs.

— Tau nesunku pavezėti. Dvi ar trys mylios.

Prisiprašo. Ten jis nusiperka vakarykštės duonos kepalėlių ir man paaiškina, kad sena duona yra priimtinesnė skilviui. Nusiperka du svarus bulvių, tada išsiremia prie spaudos stovo ir sklaido laikraščius. Aš laikiu, stebiu peraugusius, ant apykaklės suvirčiusius jo plaukus ir pradedu nerimti:

— Einam, laiką gaisini!

— Kiek čia to laiko... Palūk, radau idomų straipsni.

— Nusipirk ir namie vartyk nors visą naktį.

— Brangus, du doleriai.

— Kas būtų, jei kiekvienas ateitų čia paskaityti ir niekas nepirtų?

— Nežinau, kas būtų. Ar man tai svarbu? Tačiau du doleriai po kojomis nesimašo.

Supratau, kad Žerulis myli pinigų. Štai sutaupę pašto ženklą, sutaupę keliones kurą į Prekybos centrą, pusę kainos už duoną, imdamas vakarykštį kepalėlį, sutaupę du dolerius, žurnalo atsisakęs. Už tai jo nepeikiau, tik apgalėjau, kad pats nemoku tvaręktyti. Einu pro vaiką, stypstantį su gėlėmis ant šaligatvio, paimu kelis gvazdikėlius ir — lyg tikras juokdarys — nešiu namo žmonai. Ar šitam amžiuje reikėtų? Ar neuztektų gražaus žodžio? Seni žmonės meilę atpažįta iš veido raukšlų virpėjimo.

Jei tekdavo su Žeruliu ilgiau užtrukti, pokalbiai, tiksliau sakant nusikundimai, būdavo arba apie religiją, arba apie jo nuomininką. Religija jį kažkodel erzindavo. Ne kartą yra padėjęs:

„Pluši, vargsti visą gyvenimą, o tada mirk ir viską palik. Apskritai, kam šiame pasaulyje reikia žmogaus? Kiekvienas gyvulus yra laimingesnis už mus. Paimk niekinamą asilą. Paėda, padirba, laimingai išsimėžia ir jam nesvarbu, kad stipis. Jokio turto neturi. Žmogus pasigriebia šį, pasigriebia tą, o kai reikia mirti, suka galvą, kur viską dėti.

— Kai geriau pažinsi tikėjimą, dėl turto mažiau kentėsi, — esu jam atsakęs.

— Tikėjimas nieko nepatalia. Melskis, būk kiekvienam tinginiui labdaringas, gal eisi dangun, gal eisi peklon... Nenoriu nei vieno, nei kito, man ir čia gerai. Turi gyvybę, tai jau dangus. Kam reikia pažadai remtis, nežinomybė pasikliauti? Skurdi zolė yra laimingesnė net ir už didžiausios garsenybės lavoną. Ji yra, o toji garsenybė tik buvo.

— Tavo reikalas, Žeruli, — tepasakiau. — Kiekvienas žmogus turi savo dangų ir savo pragarą.

Jo name buvo mažas, švarus butas, kurį jis visada lengvai išnuomodavo. Tačiau nuomininkai griovė Žerulio sveikatą, kurią jis nepaprastai

Pirmasis šios žiemos šalčio bandymas „išausti žvaigždėtą audinį“ ant „Draugo“ pastato lango. Nuotr. Jono Kuprio

vertino. Atskubėdavo pas mane ir verkdavo:

— Nuostolis, tik nuostolis! Išėjo ir paliko lauke prie durų degančią lemputę!

— Kokią lemputę? — dėl jo kalbų apie nuomininką buvau nustojęs kantrybės. — Tą vilko akį, tą dvidešimt penkių žvakių žiburėlį?

— Nesvarbu, kiek žvakių. Bet jos dega ir mano pinigų eikvoja. Dvidešimt penkių žvakių, tai ne viena žvakė. Be to, vaikigalis nuomininkas užuolaidas be jokios tvarkos suvijo. Tai uždaro, tai atidaro.

— Ir užuolaidos pykdo... Nori vyras šviesos, jas atsidaro. Nori prietemos, uždaro. Kam užuolaidos yra?

— Dažnai tapydamas, virtutes nutrauks. O kas turės naujas pirkti, taisyti?

— Žinai, žinai... rimtai nustebeu. — Už ką imi nuomą, kodėl kiekvieną mėnesį nerviniesi, sumokes ar nesumokes?

— Grynas nuostolis daugiau nieko. Matai? Ir dar jo automobilis stovi. Vadinas, namie tūno.

— Kas tau? Tegul tūno.

— Namie budamas, dažnai tualetu naudojasi. Kiek vandens išeina...

Prieš mėnesį jis vėl mane suerzino. Ilgelesnį laiką buvau jo nematęs, todėl paklausiau:

— Sirgai ar kitokios bėdos užpuolė?

— Kur čia sirgisi... — atsakė beveik nuolankiai. — Ligoms nėra laiko. Daug galvoju. Nusprendžiau tą lemputę prie nuomoninko durų išsukti. Kam ten jos reikia... Ir žiūrėsiu, ar negalima vandens spaudimo prislopinti. Lengviau slėgs, lėčiau bėgs, mažiau tualetu nutekės.

— Žinoma! Tokioms gilioms mintims reikia gilių ramybės, — pasišaičiau.

— Ir kitokie reikalai vėlesni galvoje. Tai šis, tai tas pasiūlydavo. Sakyk, ką tu manai apie Šveicarijos bankus?

— Man jie nerūpi, bet žydų pinigai išgulejo pusšimtį metų, o sąskaitų nepanaikino. Liko numeriai ir pavardės.

— Kam naikin? Tegul ir tūkstantį metų guli. Pinigai duonos neprašo.

— Manai, visą tūkstantį metų gali išbūti?

— Gali, — baigiau šį tuščią pokalbį, o Žerulis atsiduso, lyg akmenį nuo krūtinės nustūmęs. Vėl kurį laiką jo nemačiau, o kai pasirodė, palietė visai naują temą:

— Kaip tau atrodo, ar ilgai žemėje gali išlaikyti karstai?

— Ilgai. Ypač jei cemeninėje dėžėje uždaryti, kaip dabar Amerikoje yra priimta.

— Girdėjau, kad yra gryno vario karstų. Labai labai brangūs, bet tokie cementinės dėžės niekada nesunykę.

— Koks skirtumas...

— Kartais gali būti skirtumas.

Bet štai kas vėl įvyko. Žengė jis per krūmelius į mūsų kiemą ir iš niekur nieko paprašė:

— Kai sekmadienį važiuosi į bažnyčią, priimk ir mane.

Norėjau vėl jam prikišti, kad turi savo automobilį, bet šis netikintai Žerulio prašymas tiek nustebe, kad maloniai atsiliepiu:

— Kodėl ne? Vietos yra. Ar sutarei ką nors po mišų prie bažnyčios sutikti?

— Ką galu sutikti... Nieko nepažįstu.

— Tai kam tau bažnyčia? — Nežinau, kaip aiškinti. Persigalvoju.

— Ką persigalvojai? — spaudžiu Žerulį.

— Daugelį dalykų. Ir vieną, ir kitą, ir trečią. Daugelį dalykų. Kai nežinai, kas bus, tai ir bažnyčiai galima nusilenkti.

Nepakenks. Ypač tokiu amžiuje, kai mirti nenori, o praeikta mirtis po tavo langu su plakatu stovi. Kas neprisiriša prie vienos tvoros pusės, tam ir tvora sumažėja. Kas nuo bažnyčios bėga, jau tik vienoje tvoros pusėje tupi.

— Kodėl persigalvojai, kas tavo nuomonę staiga pakeitė?

— Labiau poteriuose išgilinai.

— Gerai, kad juos dar prisimeni. Tačiau mūsų poteriai ir maldos yra suprantamos be narstymų po gilumas. Gilumas mėgsta lydeką, o vištos, nuo jų bėgamos, net bando skristi. Dievą prašome kasdieninės duonos, vogčiomis pagalvojame apie kumpio gabalėlį ir net skaidriosios lašą, prašome, kad pamirštų mūsų kaulystę, ypač kai, geras žmonas turėdami, per petį žvilgtodavom jaunesnes.

— Ir kitaip yra. Poteriuose yra labai rimtų dalykų. Štai „Tikiu kūno iš numirusių prisikėlimą ir amžiną gyvenimą“. Čia, kaimyne, nėra juokas! Prisikelti ir amžinai gyventi... Vaikštai po daržą, papucia vėjelis, nuplaukia debesys, šviečia saulė... Ir duonelės yra. Gyvenimas gal vienam kitam apkarsta, bet čia yra maloniau, kaip po velėna pūti.

Tik dabar man paaiškėjo nei gero, nei blogo, nei ypatingai išmintingo Žerulio rūpesčiai Šveicarijos bankais ir variniais karstais.

Scena iš šokio spektaklio „Carmen“. Choreografė — Anželika Cholina. Nuotr. D. Matviejevo

Įsimintini Lietuvos dramos spektakliai

1998-1999 metų teatro sezoną Nacionalinis dramos teatras Vilniuje pradėjo rudens forumu, skirtu Adomo Mickevičiaus 200 metų jubiliejui. Ši forumą pradėjo choreografė Anželika Cholinos šandien jau plačiai nuskambėjusi premjera — šokio spektaklis *Carmen* pagal Rodiono Ščedrina ir Pablo Sarasate muziką.

Naujajame savo spektaklyje *Carmen* choreografė Anželika Cholina liko ištikima savo rimtuosiuose — *Medėjos*, *Motėrų dainų* — darbuose išreikšiai akivaizdžiai moters temai. Šios temos pasirinkimas liudija aktyvų ir asmenišką choreografės santykį su šiuolaikine Lietuvos teatro kultūra: daugiau kaip prieš metus Operos ir baleto teatre įvyko lenkų choreografo Ksyztofa Pastora *Carmen*, tačiau choreografė panorė išsakyti dar vieną nuomonę šia tema — panašiu laiku, bet visiškai kitoje vietoje. Lietuvos nacionalinis dramos teatras tapo A. Cholinos kūrybinių ambicijų arena: savo pasirinkimu ji metė iššūkį ne tik šiuolaikinio Lietuvos šokio, bet ir viso teatro kultūrai. Jau *Motėrų dainos* daug ką glumino neaiškiais žanriniais kontūrais ir savarankišku choreografės mėginimu konstruoti režisūrinę sceninio reginio struktūrą. Akivaizdu, kad choreografė turi savąją *Carmen* versiją — antraip nebūtų sukūrusi tokios pilnavertės ir vienosios spektaklio atmosferos, pulsuojančios ritminga plastine jėga. Atskiros scenos sumanytos išradimais, spektaklis palaikė ryšį su sužurovų, choreografė sugeba sukurkti pakankamai tolygią scenos ir salės energetinę apykaitą. Spektakliui nestinga aistringos teatrinės gyvybės — jo medžiaga, šokantys aktoriai tik retkarčiais vaidina šokėjus: dažniausiai jie vis dėlto gyvena muzikinėje spektaklio erdvėje, papildydami ją garsais, šukniais, plastiškai niuansuotu bendravimu. Įtaigiausiose spektaklio epizoduose choreografija tarytum išstipsta veiksmą. Spektaklyje kiek galima daugiau dramatiškai šokio epizodai, vengiama efektingo, paviršutiniško judesio demonstravimo. *Carmen* vaidmenis parengė balerina Aušra Gineitytė ir Žilvė Baikšytė, Don Jose — aktoriai Vaidotas Martinaitis ir Andrius Žebrauskas. Įsimintina Mercedes vaidmenį sukūrė aktorė Dalia Michelevičiūtė.

Nemažą valstybinio teatro repertuaro dalį sudaro jauno

režisieriaus Oskaro Koršunovo pastatymai. Greta jau keletą metų vaidinamų jo spektaklių *Ten būti čia*, *Senė*, *Labas Sonia*, *Nauji metai* profesionalų vertinami du pastutiniai jo darbai — Sigito Parulskio *P.S. byla* O. ir Bernard — Marie Kolteso *Roberto Zucco*. Tai spektakliai, susiję tematika ir režisieriaus kūrybos koncepcija.

Oskaro Koršunovo teatras — jėga, kuri sprogdina tirščias besisluksniuojančią aplinką. Tai kraštutinumų tiesos išraiška. Koršunovas griežtas ir tikslus, nes sugeba valdyti teatro materiją. Jis moka raiškiai išsakyti savo mintis. Koršunovo spektakliai vieni, aktyvūs ir raiškūs. Jie nesišikią į žiūrovo sąmonę — žiūrovas pats dalyvauja vaidinyje. Režisieriaus pulsas tarytum savaime diktuoja tikrą šandienos ritmą — jis gyvas ir laukiamas, nes visom prasme įdomus.

P. S. *Byla O.K.* — Oskaro Koršunovo gero teatrinio tono tęsinys ir kartu — visiškai naujas spektaklis. Oskaras Koršunovas sugebo aplink save sutelkti stiprias, skirtingas, bet sugebancias rasti bendrą kalbą asmenybes. Šis kvartetas — režisierius Oskaras Koršunovas, scenarijaus autorius Sigitas Parulskis, kompozitorius Gintaras Sodeika ir dailininkas Žilvinas Kempinas — atstovauja tam, kas vadinama ne karta, ne laiku, bet katastrofos nuojauta. Jie griežia realiam katastrofos fone, sugeba įkūnyti tai, ko nesugeba suvokti „suauge“ pensininkai, todėl *Byla* paryškino teatrą su ryškio žmonių prieštaras, išryškėjo nesuvaldomo problemos.

Koršunovo teatras — miesto kultūros produktas. Nuolat teigiama, kad lietuvių inteli-

reikia, kad ji vulgarizuoja tradicinį teatrą. Lietuvoje (o ir pasaulyje) tai yra naujos teatro kalbos apraška. Kiekvienam nauju savo spektakliu Koršunovas įrodo, kad yra novatorius. Nes šis teatras netoleruoja spektaklio kaip poilsio. O ypač *Byla* — Akademinio dramos teatro didžiosios scenos manifestas, aktyviai atveriantis destruktivų, išcentruotą, nepažintą, kankinantį pasaulį.

Vienatvė persmelkusi visą spektaklį. Žmogus — vienintelis įvaizdis, vienintelė besiblaškanti siela. Tai ne milžinas, kurio kojos remiasi į žemę, o rankos laiko dangų. Andriaus Žebrausko žmogaus kūnas nusėtas mėlynėmis, jis pasmerktas klajonoms ir nežiniui. Režisierius šio personažo lūpomis neatsako į jo klausimus — pats klausia, svarsto, abejoja. Spektaklio lūžis — scena, kai visi kalba ir egzistuoja kas sau. Po Mokytojos metamorfozės (Mokytoja — Mylimoji — Motina) režisierius žmogų pavertia skulptūriniu įvaizdžiu, o dar vėliau persloka į biblinį Abraomą ir Izaoką siužetą. Finalinės scenos susumuoja spektaklį, jungia pradžią ir pabaigą, tėvo ir sūnaus tema tampa ryškia, svarbia ir lemiamą. Abraoma auka Dievui — Angelo atsiųsta avelė, sūnaus pakaitalas — dramaturgo ir režisieriaus rankose tampa Sūnaus, o ne tėvo aukos problema. Sūnus aukoja Tėvą, ir ši auka yra maksimali savo tikėjimo išpažintis, ji liudija bekompromisinį savojo pasaulio suvokimą, laisvą religinių tiesų interpretaciją ir norą jas pažinti per save. Tai galima suvokti kaip kaltės prisipažinimą. Kas po to? Pasaulis aukštyje kojom apsivertė ankstčiau, nei galvojame šiandien.

Erdvė, personažai, mintys, žodžiai tvinksi ne tik šiandienos pulsu, bet ir giliu pažinimu, kuris kartais vadinamas „problemomis“. Oskaras atsisako „problemų“. Jis su savo bendraminciais kuria teatrą ir ne visiems pageidaujama realijų — gyvenimo. Jei jis būtų koks pagyvenęs dėdė, vilkintis juoda eilute, jo teatras būtų priimtas vienašališkai, kaip visiška sensacija. Žinant režisieriaus jauną amžių, įsivaizduojant jo gyvenimo būdą, lengva jo spektaklį pakišti po klauktukų lietuvi. Tačiau tokio teatro nepermuš joks lietuvi ar krusa. Jis pernelyg savarankiškas ir gajus.

1998 metų sausį įvyko populiaraus prancūzų dramaturgo Bernard-Marie Kolte-

so pjesės *Roberto Zucco* premjera. Šio anksti mirusio rašytojo pasaulis ir gyvenimas ypač artimas spektaklio kūrėjams: režisieriui Koršunovui, dailininkei Jūratei Paulėkaitei, kompozitoriui Gintarui Sodeikai. Apie *Roberto Zucco* Lietuvoje pradėta šnekti jau prieš porą metų, tačiau šio veikalo iki šiol niekas nesirijo statyti. Siekiant vaizdo ryškumo ir švaros, spektaklyje naudojama daug grynų medžiagų. Tai vienas tų retų kūrinių, kurie primygtinai skatina tiek kūrėjus, tiek šiuolaikinę pjesę reikalauja šiuolaikinio mąstymo, šiuolaikinio apipavidalinimo konstrukcijų. Spektaklio dailininkė žiūrovams savo vizijų pasaulį siekia paversti realiu.

Roberto Zucco iš pirmo žvilgsnio — reali, gyvenimiška pjesė. Tikslūs, visiems „suprantami“ personažai: Motina, Sesuo, Brolis, Inspektorius ir t.t. Tačiau veiksmo eigoje, jų loginei prasmei nepakitus, matai, kaip jie jungiasi su pagrindinio personažo — Roberto Zucco — sąmone, sąmone ir visu gyvenimu. Vienas po kito žudomi žmonės, žiaurumas tampa veiksmo varikliu. *Roberto Zucco* erdvė — daugialypė, suduzusi, o pagrindinis veikėjas eina pirmyn iki pat prarajos. Laikas saloje — tai laukimo laikas, o kalba atitolina salos gyventojus viena nuo kito. Šioje pjesėje nėra laukimo — tik bėgimas, kurio vienintelis atokvėpis — mirtis. Zucco — meteoras, nežinia suvokiantis save ar ne, pilno proto ar pamišęs, piktas ar taikus, mąstantis ar gaivališkas, žmogus ar žvėris.

Zucco miręs jau pjesės pradžioje — bet numirti jam nepavyksta iki pat pjesės galo. Apokaliptinis praeikimas, pati pjesės struktūra uždaro pasmerktąjį Zucco tarp šių ribų.

Pjesė sukurta kaip labirintas,ėjimas ratu, kai pabaiga grąžina į pradžią. Ant kalėjimo stogo Zucco pasirodo kaip vaiduoklis, kurio sargybiniai nepajunta savo pojučiais, kad pabaigoje ji iš tiesų pamatytų ir išgirstų, jiems reikia apie tai pagalvoti. (Kai tik Zucco pasirodo scenoje, jis beveik bekūnis, jau tada jis — savo paties legenda). Paskutinėje scenoje Zucco pasirodo nepagaunamas ir nejudrus vienu metu, jis pabėga ir vėl grįžta ten, iš kur paspruko. Jis pakliuvo į labirintą, nuolat juda iš vienos vietos į kitą ir kaip nematoma ar „skysta“ būtybė prisiskverbia

Nuotr. Kazio Ambrozaičio

Vytautas Kalinauskas. „Bandymas išsiaiškinti“. 1996 m.

BANDYMAS IŠSIAIŠKINTI

Kas iš mūsų, vyresnės kartos lietuvių, neatsimena vaikystėje iš medžio išdrožtų ar iš kartono iškirptų siūlų ar virvelės tampomų, rankas ir kojas judinančių žmogeliukų? Vaikystėje juos darė jau septyniadesimt metų sulaukęs, bet Vilniaus kultūrininkų vis dar jaunu vadinamas dailininkas Vytautas Kalinauskas. Tuos virvelėmis tampomus žmogeliukus, da-

pro įvairias kliūtis ir grotas. Yra tik viena būdas ištrukti iš labirinto — skristi. Tik vienas Dievas žino, kas atsitiko Roberto Zucco, jam veržiantis link saulės, o Apokalipsė — taip pat skirta ir žiūrovams.

Spektaklyje naudojamos Gintaro Šepučio videoprojekcijos. Vaidina Saulius Mykolaitis (Zucco), Eglė Mikulionytė, Rasa Samuolytė, Dalia Michelevičiūtė, Algirdas Dainavičius, Arūnas Sakalauskas, Rimantė Valiukaitė, Remigijus Bilinskis, Vaidotas Martinaitis, Lukas Kirkilionis ir daugelis kitų.

Daiva Šabasevičienė
Nacionalinio Dramos teatro
literatūrinės dalies vedėja

uždangai, žiūrovai pamatė tų kulkų suvarpytą ramų senojo mūsų kaimo peizažą, per visą salę nusirito šurmulys, nuste-bimo atodūsis. Tais sovietiniais laikais žmonės suprato, ką tai reiškia: sušaudytas, išprievartautas mūsų ramus gyvenimas, mūsų bažnyčios, mūsų pakelių Rūpintojėliai... — sako dailininkas.

Parodoje yra ir tapybos darbai. Tik jie užrakinti už septynių durų, į paveikslus galima pažvelgti tik pro stiklo akutes. V. Kalinauskas man ir kitiems žurnalistams aiškino, kad tie užrakinti paveikslai, matomi tik per raktų akutes, reiškia, kad praėjusio etapo dailininkas atsisako, ir jį jį niekada negrįš. Dabar jį domina visai kiti dalykai. Šios parodos kuratoriaus J. Valatkevičiaus nuomone, V. Kalinauskas yra vienas iš nedaugelio Lietuvos menininkų, tęsiančių modernistinius ieškojimus.

Į klausimą, kodėl savo parodą V. Kalinauskas pavadino *Bandymu išsiaiškinti*, jis atsakė:

— Per keturiasdešimt kūrybos metų iki šios dienos bandau išsiaiškinti, kas aš esu, kodėl pasirinkau menininko profesiją, kiek mano kūryba turi prasmės mane supančio gyvenimo kontekste.

Beje, V. Kalinauskas pabandė ir aktorius darbą, mokėsi J. Miltinio dramos studijoje. Be teatro scenografu dar ilgus metus dirbo kino dailininku, beje, ir statant A. Škėmos *Pabudimą*. Dailininkas sakė, kad darbo kine patirtis vėliau pavertė iliustruojant knygas, pavyzdžiui, kai filmo kadre užfiksuojamas kuris nors knygos skyriaus momentas.

Tarp kitko, savo parodą V. Kalinauskas pavadino instaliacija.

— Nusprendžiau įvaldyti salės erdvę, o taip ir vadinasi instaliacija, — paaiškino dailininkas.

Toje erdvėje sukiojosi ir jo pamėgti „hampelmanai“. V. Kalinauskas sakė, kad jų parodą nesunku surengti bet kur — susideda „hampelmanus“ iš gerą lagaminą ir važiujų į bet koki miestą, kad ir į Čikagą, — pajuokavo dailininkas.

Algimantas A.
Naujokaitis.

RAŠYTOJAI — RYTŲ LIETUVOS MOKYKLŲ SVEČIAI

„Žodi, paremk mūsų viltį!“ — taip pavadintą šiuolaikinės lietuvių literatūros vakarų — dialogų rudens ciklą mokyklose pradeda Rytų Lietuvos kultūrinės veiklos centras. Pirmasis vakaras-susitikimas su rašytoju Vytautu Bubniu vyko lapkričio 11 dieną Vilniaus rajono Nemežio vidurinėje mokykloje.

Pentadienį, lapkričio 13 dieną, Vilniaus rajono Mickūnų ir Lavoriškių vidurinėse mokyklose svečiavosi Algimantas Baltakis ir Marius Ivaškevičius.

Šiuolaikinės lietuvių literatūros vakarų rudens ciklas truks iki moksleivių žiemos atostogų. Susitikimuose su moksleiviais ir pedagogais ketina dalyvauti daugiau kaip dvidešimt įvairių kūrėjų. Planuojama aplankyti Vilniaus, Šalčininkų, Trakų bei Širvintų rajono bendrojo lavinimo mokyklas.

Šiuo projektu, pasak rengėjų, pirmiausia stengiamasi aprepti mišrias mokyklas. Vakaru metu sudaroma galimybė ne tik betarpiškai pabendrauti, padiskutuoti su rašytojais, bet ir įsigyti naujausių lietuvių autorių knygų.

Lietuvos kultūros naujienos

SAUGANT IŠEIVIJOS ARCHYVUS

JAV Lietuvių Bendruomenės Krašto valdybos pirmininkė Regina Narušienė ir Lietuvos Kultūros ministras Saulius Šaltenis Vilniuje pasirašė memorandumą dėl bendradarbiavimo, saugant išeivijos archyvus, padarant juos prieinamus Lietuvai ir pasauliui, puoselėti lietuviybės idėjas išeivijos jaunimo tarpe.

Į talką, tvarkant ir susisteminant išeivijos archyvus, Kultūros ministerija įsipareigojo iš Lietuvos pasiųsti dviems metams kelis šios sritys specialistus. Taip pat sutarta archyvų medžiagą perkelti į elektronines laikmenas.

Įtraukiant (integruojant) JAV išeivijos jaunimą į Lietuvos gyvenimą, užsimota jį supažindinti su Lietuvos istorija, papročiais, tradicijomis, ugdyti lietuvių kalbos igūdžius, rengti nuolatines mokymasis — kūrybines stovyklas Trakų tautiniame (nacionaliniame) parke, Užutrakio dvare, Medininkų pilyje ir kitose istorinėse bei etnografinėse Lietuvos vietose.

Kultūros ministerija taip pat įsipareigojo remti JAV lietuvių žiniasklaidą, teikti jam informaciją apie Lietuvos kultūrinį gyvenimą, finansiskai remti jų veiklos projektus, užsakyti bibliotekoms išeivijos spaudą.

Bus bendradarbiaujama, rengiant bendrus kultūrinius renginius išeivijoje ir Lietuvoje. Tarp šių renginių — Lietuvos Himno autoriaus Vinco Kudirkos mirties šimtmečio paminėjimas, 2000 metais liepos mėnesyje Kanadoje įvyksianti JAV ir Kanados Lietuvių Bendruomenių šokių šventė.

Kultūros ministerija kasmet skirs lėšas vaizdajuostėms, kompaktiniams diskams, kompiuterių programoms Lietuvos kultūros paveldo, kultūros ir meno temomis leisti ir siųsti JAV Lietuvių Bendruomenėi.

POVIL PUZINO DARBU PARODA

Vilniaus Paveikslų galerijoje iki 1999 metų sausio vidurio veikia dailininko Povilo Puzino darbų paroda. Joje eksponuojama apie 70 darbų, atspindinčių visą dailininko kūrybą iki karo ir emigracijos.

Užsieniuose P. Puzinas garbėjo kaip portretų meistras, dėstė meno mokyklose ir dailės klubuose. Jo darbai pelnė nemažai premijų.

Dalį darbų Dailės muziejui padovanojo Lietuvoje apsilankiusi dailininko našlė Austra. Kavos puodeliui ją buvo pakvietęs prezidentas Valdas Adamkus. Jis buvo pažįstamas su JAV mirusiu dailininku P. Puzinu.

Prezidentas padėkojo Austra už Lietuvai padovanotą įdomią ir vertingą jos vyro kolekciją.

PREMIJOS ADOMO MICKEVIČIAUS POEZIJOS VERTĖJAMS

Šių metų pradžioje Rašytojų sąjungos žurnalo *Metai* redakcija buvo paskelbusi Adomo Mickevičiaus poezijos vertimų konkursą, skirtą šio poeto 200-osioms gimimo metinėms. Rašytojų klube įvykusiame

šiai datai skirtame vakare žurnalo redaktorius Danielius Mušinskas paskelbė konkurso nugalėtojus. Pirmąją premiją (1,500 Lt) už A. Mickevičiaus poemą *Faris* vertimą laimėjo poetas ir vertėjas Vladas Šimkus. Antroji (1,000 Lt) premija atiteko Juditai Vaičiūnaitėi, trys trečiosios — Vytautui P. Blozei, Sigitui Gedai ir Mindaugui Kvietkauskui. Šių poetų vertimai buvo paskelbti žurnale *Metai*.

Vakare premijos laureatai paskaitė naujus A. Mickevičiaus poezijos vertimus. Literatūros tyrinėtojas prof. Arnoldas Pirockinas skaitė paskaitą apie A. Mickevičiaus Vilniuje praleistus metus. Šiltai buvo sutiktas Baltimorėje ilgakiai pabuvęs ir vėl į Vilnių grįžęs poetas Kazys Bradūnas su žmona Kazimiera. Jis tarė žodį apie Adomą Mickevičių, perskaitė jam skirtą eilėraštį.

CHOREOGRAFO JUBILIEJUS

Klaipėdos universiteto Choreografijos katedra surengė vakarą, skirtą išeivijos choreografo Liudo Sagio gimimo 80-mečiui.

Daug džiaugsmo susirinkusiems teikė kupina energijos, jautrumo ir meilės lietuvių kultūrai L. Sagio žmona ir bendražygė Aleksandra Sagienė. Vakaro metu ji pasidalino mintimis apie jos vyro puoselėtą „Grandinėles“ tautinių šokių ansamblio veiklą, lietuviško šokio garsinimą.

„Grandinėles“ šoktus šokius vakare pakartojo choreografijos specialybės studentai, pasipuošę Liudo ir Aleksandros Sagių dovanotais „Grandinėles“ kostiumais.

NAUJI KOMPOZITORIAUS B. KUTAVIČIAUS KŪRINIAI

Danijos Odense mieste įvykusiame šiuolaikinės muzikos festivalyje *Musikhost'98* skambėjo septyni įvairiais metais sukurti lietuvių kompozitoriaus Broniaus Kutavičiaus kūriniai.

Svarbiausiu festivalio įvykiu tapo Odense festivalio užsakyto sukurtas naujas B. Kutavičiaus veikalas simfoniniam orkestrui ir mišriam chorui *Epitaphium temporis peregunt* (Epitafija praeinančiam laikui).

Daugiau kaip 40 minučių trunkančiame opuse kompozitorius panaudojo 16 amžiaus Bychovo kronikas, 17 amžiaus lietuvių filosofo ir muzikos teoretiko Ž. Liauksmo bei šiandieninio lietuvių poeto, Baltijos asamblėjos premijos laureato Sigitto Gedos tekstus lotynų kalba.

B. Kutavičiaus kūrybos uni-

„Skamba žemė angelų giesmė“... Nuotr. Eltos

KNYGA APIE BRONIŲ KUTAVIČIŲ IR JO MUZIKĄ

BRONIUS KUTAVIČIUS

A Music of Signs and Changes

Lietuvos valstybinės premijos laureatas Bronius Kutavičius — vienas įdomiausių ir produktyviausių šiandienos lietuvių kompozitorių. Jis savitai sintetina, susiejia senąją lietuvių folkloro tradiciją ir naujausius pasaulio muzikos atgarsius. Bronius Kutavičius rašo įvairių žanrų muziką, tačiau didesnę dalį — vokalui.

„Instrumento mažesnės galimybės negu žmogaus. Todėl, kad kiekvienas žmogus turi savo tembrą. Milijonas žmonių — milijonas tembrų“, — yra sakęs kompozitorius.

B. Kutavičiaus muzika jau žinoma toli už Lietuvos ribų, juo domisi ir išeivijoje. Todėl susidomėjimą gali sukelti neseniai Vilniuje „Vagos“ leidyklos išleista didelė, 228 psl. knyga anglų kalba *Bronius Kutavičius. A Music of Signs and Changes*. Knygos autorė — Čikagoje augusi ir gyvenusi, o muzikos studijas Vokietijoje baigusi Raminta Lampšatytė.

kalumas buvo pabrėžtas festivalio seminare. Buvusi kagietė, dabar Hamburgo aukštosios muzikos mokyklos dėstytoja Raminta Lampšatytė pristatė Vilniuje išleistą savo monografiją apie B. Kutavičių *Music of Signs and Changes*.

Algimantas Antanas Naujokaitis

Raminta Lampšatytė ir Bronius Kutavičius.

Knygos leidimu rūpinęsis „Vagos“ leidyklos redaktorius Laurynas Katkus (beje, žinomo muzikologo ir dirigento Donato Katkaus sūnus), sakė, kad autorė — pianistė R. Lampšatytė turinti ne tik gerą muzikinį išsilavinimą, bet ir lakią plunksną, išsamiai pateikė B. Kutavičiaus kūrybinę biografiją, kompozitoriaus sąsajas su visa Lietuvos muzikine kultūra, ypač teatru. Juk ir B. Kutavičiaus muzikai būdingas teatrališkumas. Pabrėžiamas jo muzikos ryšys su poezija ir jos kūrėjais. Pagal poeto S. Gedos libretą jis sukurė operą — baletą vaikams *Kaulo senis ant geležinio kalno*, operą — poemą *Strazdas žalias paukštis*. J. Meko žodžiams jis parašė dainų ciklus.

Knyga neužsidaro vien lietuviškuose horizontuose. Rašoma apie B. Kutavičiaus ry-

šius, jo muzikos sąsajas su žinomais užsienio kompozitoriais — Vokietijoje — Stochauzen'u, amerikiečiais — J. Cage'u, Steve Reich'u.

Antroje knygos dalyje R. Lampšatytė pateikia plačią visų kūrinių analizę. Išsias skyrus skiriamas B. Kutavičiaus sceninėms oratorijoms. Ypač plačiai aptariama *Panteistinė oratorija*, *Pagonių apeigos*, *Iš jotvingių akmenų*, *Jeruzalės vartai*, kiti svarbesni kompozitoriaus kūriniai.

Knyga iliustruota B. Kutavičiaus gyvenimą ir veiklą vaizduojančiomis nuotraukomis, jo partitūromis. Autorė suregistravo ir knygoje pateikė visus B. Kutavičiaus kūrinius, o taip pat kultūrinioose leidiniuose, kitoje žiniasklaidoje išspausdintus pasisakymus apie jį.

Algimantas Antanas Naujokaitis

PAVASARIO BALSAMS — 100

ROMAS ADOMAVIČIUS

Jonas Mačiulis — Maironis sunkiais lietuvių tautai 1894-1909 metais profesoriavo Peterburgo Dvasinėje akademijoje. Jo pastangomis ir lėšomis Majojoje Lietuvoje, Tiltėje, O. V. Mauderodės sp. 1895 m. pasauliui išvydo pirmasis *Pavasario balsų* rinkinys. Knygoje kartu buvo išspausdintas libretas „Kame išganymas“. Leidinys pasirašytas St. Maironio slapyvardžiu. Pirmąjį leidimą išplatino knygnešiai. Šiandien nelengva nustatyti, koks egzempliorių skaičius pateko poezijos gerbėjams, o kiek jų konfiskavo rusų caro žandarai.

Tais pačiais 1895 m. Tiltėje, kaip ir *Pavasario balsai*, pasirašyta St. Garnio slapyvardžiu. 1907 m. išėjo šios poemos pataisytas leidimas *Jaunosios Lietuvos pavadinimu*.

1904 m. Peterburge, A. Smilgos rūpesčiu, Maironiui bendradarbiaujant, pasirodė pirmasis po spaudos draudimo laikų carinėje Rusijoje legalus *Lietuvių laikraštis*. Šioje Lietuvių laikraščio spaustuveje 1905 m. išspausdinti papildytieji *Pavasario balsai*. Mislinskas atvejis: šis leidimas pažymėtas 3-uoju. Ilgą laiką buvo daug įvairių nuomonių, kur dingo 2-asis leidimas, kuris šiandien nesurastas (apie tai žr. V. Zaborskaitė, *Maironis*. 2-asis leid., 1987, p. 264).

Pats poetas, rengdamas pavasario balsų leidimus, nieko nepaaiškino dėl 2-ojo leidimo likimo. Taip 1913 m. išleidžiamas 4-asis leidimas, ypatingas tuo, kad jau spausdintas Lietuvoje, Kaune, S. Banaičio spaustuveje. Kitas *Pavasario balsų* leidimas pasirodė 1920 m. Šios laidos gausios iliustracijos suklebė prieštarų vertinimų banga. Juose jau nebuvo libreto *Kame išganymas*, o tais pačiais metais jis išleidžiamas atskirai, nurodant, kad tai 4-asis leidimas. Tai liudija, kad poetas nepriklausomai 1896-1897 metų eilėraščių spausdinimo *Tėvynės sarge* kaip atskiro *Pavasario balsų* leidimo. Todėl 1905 metų 3-ajį leidimą turime žymėti 2-uoju leidimu, 1913 metų 4-ajį leidimą — 3-uoju, o 1920 metų 5-ajį *Pavasario laidų* leidimą — 4-uoju.

Paskutinio poeto parengtas *Pavasario balsų* leidimas *Lyrikos pavadinimu Maironio raštų penkiatomio I tomo* 1927 m. pavadintas 6-uoju leidimu, bet mes turime jį žymėti 5-uoju. Pirmasis Maironio pomirtinis 7-asis (6-asis) leidimas buvo parengtas ir išleistas J. Ambrazevičiaus (J. Brazaičio). Deja, šiam leidimui nebuvo lemta paplsti. Tai smulkiai aprašė tolesniuose *Pavasario balsų* leidimuose J. Ambrazevičius. Kaip ir didelė dalis mūsų tautinės kultūros vertybių, taip ir *Pavasario balsai* buvo pasmerkti sunaikinimui.

Poeto B. Brazdžionio viešnagės Lietuvoje metu keletą kartų buvome su juo susitikę ir bandėme patikslinti *Pavasario balsų* leidimų skaičiamą. Poetas sutiko, kad 2-ojo leidimo iš viso nebuvo. Dėl 1944-uju, — trečiojo pakartotinio 10,000 tiražo leidimo Kaune, likimo ką nors tvirtinti sušilaikė. Tai liudija „Sakalo“

Tai įvyko 1940-aisiais, prasidėjus rusų okupacijai. Apie šį leidinį rašiau *Nemune* (1987. Nr. 8).

Vokiečių okupacijos metu, poezijos gerbėjų ir leidėjų iniciatyva, 8-asis (7-asis) leidimas buvo išleistas 1942 metais. Dalis šio tiražo buvo puošniai įršta. Po to pradėta rūpintis dar vienu leidimu. Iš okupacinės vokiečių valdžios 1944 m. gautas sutikimas spausdinti *Pavasario balsus* 30,000 egzempliorių tiražu. Ekonominiais sumetimais buvo nuspręsta spausdinti tris bibliografiškai skirtingus leidimus po 10,000 egzempliorių. Leidimams atskirti buvo su-

mąnyta dėti skirtingus Maironio nuotraukų variantus. Deja, tai liko neįgyvendinta. Pirmasis 10,000 tūkst. tiražas: 9-asis (8-asis) leidimas buvo sėkmingai išplatintas. Tuomet ir vėl išspausdinta 10,000 egzempliorių. Tai laikytina atskiru leidimu, nes ištaisytos kelios korektūros klaidos, bet pakartotinai buvo pažymėta 9-uoju leidimu, matyt, laikantis kitokio požiūrio, negu tas, kurio pasaulinėje praktikoje dabar vadovaujamasi. Šios knygos nebuvo subrošiūruotos ir įršti nesuspėta, nes Lietuvą užgriuvo frontas iš rytų, vėl rusų okupacija, ir šį leidimą ištiko toks pats likimas, kaip ir 1940-uju metų leidimą. Tai paliudija atsitiktinai išlikę keli šio leidinio egzemplioriai. Sunaikintame leidime eilėraščių „Paskutinis akordas“, „Augo putinas“, „Mergaitė“, „Laiškai“ antraštės išspausdintos, kaip ir visų eilėraščių, juodu šriftu (ankstesniame leidime buvo pusjuodžiu), taip pat šis leidimas papildytas faksimiliniu eilėraščio „Skausmo skundas“ atspaudu. Poeto B. Brazdžionio 1947 m. Wiurzburg'o 10-jame (13-jame) leidime tvirtinama buvus išspausdintą ir trečią dešimtį tūkstančių ir suteikia šiam leidiniui 11-ajį numerį.

1947 m. su-anka 85-eri Maironio jubiliejaus metai ir 15-osios mirties metinės. Wiurzburg'e tautiečiai išleidžia *Pavasario balsus* ir žymi 10-uoju leidimu, neaišku, kodėl nepriskaičiuoja Meerbecko leidimo, — gal apie tai nežinojo? Mes šį leidimą žymime 12-uoju. Šios laidos tiražas (3,000 egz.) bemažat išplatintas, todėl tais pačiais metais vėl pakartojamas. Leidėjai paliko nepakeitę 10-ajį leidimo numerį. Turime jį žymėti 13-uoju leidimu. Pagrindinis šio leidimo skirtumas nuo ankstesniojo tas, kad 296 puslapyje yra poeto B. Brazdžionio straipsnis, nušviečiantis *Pavasario balsų* leidimą emigracijoje. Tais pat metais buvo parengti spaudai ir išspausdinti *Pavasario balsai* ir Lietuvoje. Knygoje leidimas nenurodytas, todėl jam skiriame 14-ojo leidimo numerį.

1952 m. laisvajame pasaulyje, šventiant Tautos dainiaus 90-ties metų jubiliejų, poetas B. Brazdžionis parengė ir Romoje išleido 17-ajį *Pavasario balsų* leidimą. Tai yra išskirtinis — ligi šių dienų vienintelis visas leidimas, išleistas po Maironio mirties (apie tai žr. *Literatūra ir menas*. 1988, gruodžio 24). Iš pateikto teksto matome, kad poetas B. Brazdžionis, parengęs 1952 m. ir išleisęs Romoje šią laidą suteikia jai 17-ojo leidimo numerį, tačiau, įvertinant tai, kad nebuvo išleisti 2-asis ir 11-asis leidimai, mes *Pavasario balsus* išleistus Romoje, pernumeruojame 15-uoju leidimu.

1956 m. išleidžiamas Maironio Rinktinio raštų dvitomis. Pirmajame tome perspausdinti *Pavasario balsai*, tai — 16-asis leidimas. 1958 m. išleidžiamas 17-asis leidimas. Lietuvoje, 1962 m. šventimos Maironio 100-osios gimimo metinės, buvo sunkūs metai lietuvių literatūrai, todėl Maironio minėjimo iškilmes praėjo kukliai. Jubiliejui paminėti buvo išleista *Rinktinė*, kuri savo turiniu prilygsta ligi tol išleistiems *Pavasario balsams*.

Pokarinėje Lietuvoje išleistų nei vieno *Pavasario balsų* leidimo eilės numeris nenurodytas.

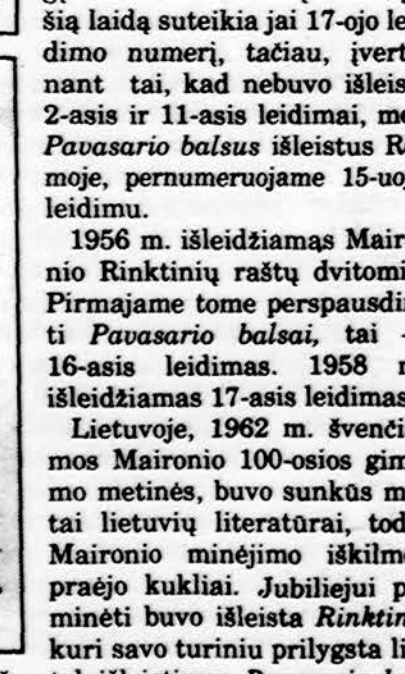
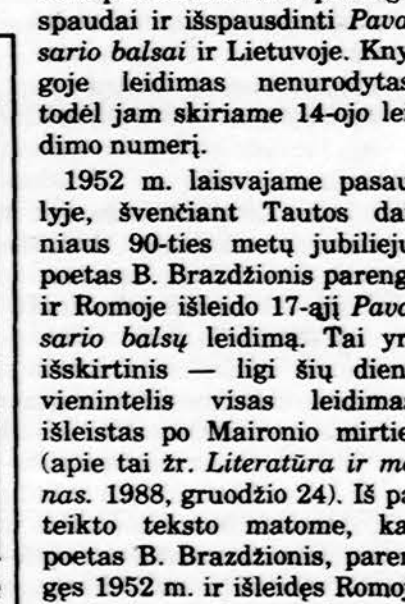
Pavasario balsai išleisti latvių kalba (1981 m.), rusų k. (1987 m.). Maironio poezijos rinkiniai rusų k. (1948, 1949, 1962 m.), vokiečių k. (1990 m.).

spaustuves direktoriaus A. Kniūkštos atsiminimai *Knygų deginimas ir naikinimas*, spausdinti mėnraštyje *Sietynas* (1989, Nr. 2).

Tais pačiais 1944 m. dalis kultūros, spaudos ir kitų leidėjų, apsisotusių pabėgėlių stovyklose Vokietijoje, spėjo parengti *Pavasario balsų* leidimą tremtyje. Knyga spausdinimui buvo ruošiamą Weimar spaustuveje. Deja, 1944-ieji metai Maironio kūrybai antrą kartą buvo pragaštingi. Bombarduojant Weimar, žuvo ir spausdinama knyga.

1947 m. su-anka 85-eri Maironio jubiliejaus metai ir 15-osios mirties metinės. Wiurzburg'e tautiečiai išleidžia *Pavasario balsus* ir žymi 10-uoju leidimu, neaišku, kodėl nepriskaičiuoja Meerbecko leidimo, — gal apie tai nežinojo? Mes šį leidimą žymime 12-uoju. Šios laidos tiražas (3,000 egz.) bemažat išplatintas, todėl tais pačiais metais vėl pakartojamas. Leidėjai paliko nepakeitę 10-ajį leidimo numerį. Turime jį žymėti 13-uoju leidimu. Pagrindinis šio leidimo skirtumas nuo ankstesniojo tas, kad 296 puslapyje yra poeto B. Brazdžionio straipsnis, nušviečiantis *Pavasario balsų* leidimą emigracijoje. Tais pat metais buvo parengti spaudai ir išspausdinti *Pavasario balsai* ir Lietuvoje. Knygoje leidimas nenurodytas, todėl jam skiriame 14-ojo leidimo numerį.

1952 m. laisvajame pasaulyje, šventiant Tautos dainiaus 90-ties metų jubiliejų, poetas B. Brazdžionis parengė ir Romoje išleido 17-ajį *Pavasario balsų* leidimą. Tai yra išskirtinis — ligi šių dienų vienintelis visas leidimas, išleistas po Maironio mirties (apie tai žr. *Literatūra ir menas*. 1988, gruodžio 24). Iš pateikto teksto matome, kad poetas B. Brazdžionis, parengęs 1952 m. ir išleisęs Romoje šią laidą suteikia jai 17-ojo leidimo numerį, tačiau, įvertinant tai, kad nebuvo išleisti 2-asis ir 11-asis leidimai, mes *Pavasario balsus* išleistus Romoje, pernumeruojame 15-uoju leidimu.

1956 m. išleidžiamas Maironio Rinktinio raštų dvitomis. Pirmajame tome perspausdinti *Pavasario balsai*, tai — 16-asis leidimas. 1958 m. išleidžiamas 17-asis leidimas. Lietuvoje, 1962 m. šventimos Maironio 100-osios gimimo metinės, buvo sunkūs metai lietuvių literatūrai, todėl Maironio minėjimo iškilmes praėjo kukliai. Jubiliejui paminėti buvo išleista *Rinktinė*, kuri savo turiniu prilygsta ligi tol išleistiems *Pavasario balsams*.

Pokarinėje Lietuvoje išleistų nei vieno *Pavasario balsų* leidimo eilės numeris nenurodytas.

Pavasario balsai išleisti latvių kalba (1981 m.), rusų k. (1987 m.). Maironio poezijos rinkiniai rusų k. (1948, 1949, 1962 m.), vokiečių k. (1990 m.).